

Pelbart din Timișoara

ROZARIUL DE AUR AL TEOLOGIEI

Prolog

Ediție bilingvă

Ediție critică, traducere din limba latină,
note și studiu introductiv de Alexandra Baneu

POLIROM
2022

Cuprins

<i>Trandafirii lui Pelbart din Timișoara. O enciclopedie teologică</i> (Alexandra Baneu)	5
Aureum rosarium theologiae ad Sententiarum quattuor libros pariformiter quadripartitum, Prologus • Rozariul de aur al teologiei împărțit, în mod asemănător <i>Cărții Sentințelor</i> , în patru părți, Prolog	81
<i>Note</i>	191
<i>Bibliografie</i>	201

De titulo libri et causa eiusdem

|| In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. Ad ^{B 1a,}
 eiusdem Dei et domini nostri Iesu Christi laudem et gloriam ^{H a2ra}
 atque ipsius gloriosae matris virginis Mariae, necnon patris
 5 nostri seraphici Francisci et omnium beatorum honorem,
 incipit Prologus.

Ab auro: "Aureum rosarium theologiae" intitulatum, hoc
 opus exorsus sum ut et alphabetico ordini et nomini aptius
 convenirem. Equidem flagrans refectione amoris Trinitatis
 10 aeternae respectione praesentis editionis librum bene
 "Aureum rosarium theologiae" vocitandum sanxi, quia
 nimirum, sicut aurum pretiosum rutilans ex absconditis
 venis terrae exquisitum igne conflatur, sic opere isto
 quaestiones et rationes subtiles de profundissimis
 15 theologicae sapientiae abditis a sanctis doctoribus
 exquisitae accuratius conflantur igne caritatis, zelo salutis
 animarum etc.

Sed et "rosarii" nomine appellandum censui opus
 idipsum pro eo quod, quemadmodum in rosario e multis
 20 electae colliguntur rosae vernantes, ita hic clariores et
 efficaciores ac perutiliores veritatis theologicae rationes
 breviter comportantur.

Sed, quoniam ut Hypocras in Aphorismis dicit "ars
 longa, vita brevis et experimentum fallax", constat, quia
 25 gaudent brevitatem moderni secundum proverbia. Hinc et

23-24 Hypocras — fallax] *HYPOC., Afor., 1, 1 (p. 28)* || 25 gaudent —
 moderni] *Flor. Leg., b iv.*

1 de — eiusdem] *Aureum Rosarium Theologiae ad Sententiarum
 quattuor libros pariformiter quadripartitum B || 84/2-92/9 in nomine —
 amen] om. V₁V₂ || 2-6 in — prologus] om. B || 14 profundissimis]
 profundissimus B || 15 abditis] abditur B*

Despre titlul și cauza acestei cărți

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin. Spre lauda și slava aceluiași Dumnezeu și a domnului nostru Iisus Christos, a slăvitei mamei sale, Fecioara Maria, precum și a părintelui nostru, seraficul Francisc, și în cinstea tuturor fericiților, începe Prologul.

De la aur: am început această lucrare intitulată *Rozariul de aur al teologiei*³ ca să reunesc atât ordinea alfabetică⁴, cât și denumirea într-un mod mai adecvat. Într-adevăr, aprins după hrana iubirii de Treimea eternă, am hotărât că trebuie, pe bună dreptate, numită cartea *Rozariul de aur al teologiei*, după ce am reluat prezenta ediție⁵, deoarece, de bună seamă, precum aurul cel prețios, care este scos roșcat din măruntaiele ascunse ale pământului, este ars de foc, tot astfel în această lucrare chestiunile și rațiunile subtile, scoase de sfinții doctori din cele mai adânci ascunzișuri ale înțelepciunii teologice, sunt topite cu mai multă grijă de focul carității, de zelul pentru mântuirea sufletelor etc.

Dar am considerat că trebuie desemnată aceeași lucrare și prin numele de „rozariu” deoarece, așa cum, în grădină, din mulții trandafiri aleși sunt culeși cei care înfloresc, tot astfel aici argumentele mai clare și mai eficiente și mai folositoare ale adevărului teologic sunt adunate pe scurt.

Dar, deoarece, așa cum spune Hipocrate în *Aforisme*⁶, „arta este lungă, viața scurtă și experiența înșelătoare”, se constată, potrivit proverbelor⁷, că „îi bucură pe moderni

Tullius ait quod bene dociles auditores habere poterimus, si summam causae breviter exponamus, idcirco brevitati insistere curabo in hoc opere.

Quantum tamen expedit tam intelligentiae quam
 5 utilitati doctrinae et materiae pro quanto mihi Deus
 suam gratiam ac veritatis intelligentiam administrabit, de
 cuius immensa misericordia confidens, quod, ut Magnus
 Gregorius testis est, “vires quas imperitia negat caritas
 10 sumministrat”, opus hoc aggressus sum, licet difficillimi et
 maximi laboris.

Statui autem, si Deo propitio vita comes fue||rit mihi, ^{B 1b}
 hoc totale opus in partiales libros subdividere, singulos
 eorundem secundum ordinem alphabeticum per capitula
 ordinate proseguendo, quatenus requirentibus facilius
 15 occurrat et promptius materia de qua fuerit quaestio et
 ne omnia in unicum librum condendo nimia sarcina
 ligaturae gravaret.

Quod, si quis causetur superfluum hoc fore opus,
 cum doctores theologi sufficienter scriptitaverint de
 20 omnibus huiusmodi quaestionibus et materiis, fateor revera
 quod, etsi eruditis maioribus videatur superfluum, tamen
 mei similibus minus doctis utique est satis necessarium,
 quemadmodum aurum quod diviti est superfluum, pauperi
 est necessarium.

25 Verum, antequam progrediar, profiteor et protestor
 quod nihil intendo scribere vel dicere contra
 sanctae Ecclesiae vel doctorum ab ea approbatorum
 determinationem, nec contra veritatem aliquam assertive
 diffiniendo, sed tantummodo scholastice, per modum
 30 exercitii sequendo doctorum dictamina, superfluas

1-2 Tullius — exponamus] Cic., *De inv.*, 1, 16 (p. 21, l. 10) || 7-9 Magnus Gregorius — sumministrat] GREG. M., *Hom.*, 21, 1 (p. 376, l. 5)

concizia". Din acest motiv spune și Tullius că vom putea să avem auditori dispuși să ne asculte dacă expunem pe scurt rezumatul procesului, (și tocmai) de aceea voi avea grijă să insist pe concizie în această lucrare.

Totuși, atât cât este de folos atât înțelegerii, cât și învățaturii⁸ și domeniului, pe cât îmi va ajuta Dumnezeu cu grația sa și cu înțelegerea adevărului, în a cărui imensă milă sunt încrezător, deoarece, așa cum atestă Grigore cel Mare, „puterile pe care nepriceperea le refuză le suplinește caritatea”, m-am apucat de această lucrare, deși cu cel mai dificil și mai mare efort.

Dar am stabilit, dacă, cu ajutorul lui Dumnezeu, viața îmi va fi tovarăș, să divid toată această lucrare în cărți parțiale, pe fiecare dintre ele urmând-o potrivit ordinii alfabetice, în mod ordonat, pe capitole, astfel încât celor care caută să le apară mai ușor și mai repede domeniul despre care se va formula întrebarea, iar povara grea a legăturii să nu îi pună în dificultate, editându-le pe toate într-o singură carte.

Dacă cineva ar obiecta că această lucrare ar fi superfluă, deoarece doctorii teologi vor fi tot scris îndeajuns despre toate chestiunile și materiile de felul acesta, într-adevăr recunosc că, deși unor erudiți mai mari li s-ar părea superfluu, totuși, celor asemănători mie, mai puțin docti, le este într-adevăr necesar în cel mai înalt grad, așa cum aurul, care îi este superfluu bogatului, îi este necesar săracului.

Dar, înainte de a trece mai departe, declar și mărturisesc că nu am de gând să scriu sau să spun nimic împotriva a ceea ce au determinat sfânta Biserică sau doctorii aprobați de ea, nici să definesc ceva în mod asertiv împotriva adevărului, ci doar scolastic, prin modul exercițiului urmând rostirile doctorilor, îndepărtând opiniile superflue,

opinionem resecans, firmiori veritati adhaerere curabo. Si autem alicui videbitur me uspiam a vero declinasse, ex tunc prout ex nunc et ex nunc prout ex tunc revoco, casso et correctioni ac iudicio saniori veritatis amore me ipsum || *H a2rb*
 5 summitens, tale quid pro non dicto teneo.

Itaque, fratres mei in Christo carissimi, rogatos esse volo et hortor tam vos quam me ipsum: eia, dilectissimi amplectamur studium veritatis, pensemus animo, quoniam dictante Chrysostomo “omnis homo sine conditoris et
 10 divinorum cognitione pecus est”.

Immo pecore peior teste etiam Aristotele 7 Ethicorum: “homo”, inquit, “bestialis centies millesies peior est omni bestia, quia operationes bestiae pravae sunt ex natura, sed
 hominis ex malitia”. *B 2a*

15 Sane homo reputatur bestialis qui non curat cognoscere divina, praesertim quia homo est maxime suus intellectus, 1 Metaphysicae testis est Philosophus, cui et Commentator Averroes alludit dicens sic: “Vae vobis, qui in sortem bestiarum computati estis, cum illud divinum quod in vobis
 20 est, scilicet intellectum, dereliquistis, videlicet negligendo quod scire debuistis”.

Eia ergo, fratres carissimi, placeat nobis imitari exempla veterum studiosissimorum virorum, ut enim refert Hieronymus in Prologo galeato Plato, cum esset
 25 magister in Athenis famosus, amore studii quasi toto orbe

9-10 Chrysostomo – pecus est] *non invenitur ibi, sed*: HIER., *Ep.*, 60, 4 (p. 552, l. 17) || 11-14 Aristotele – malitia] ARIST. LAT., *Eth. Nic.* 7, 7, 1150a; *cf. Auctor. Arist.* 129 (p. 242) || 17 1 Metaphysicae – Philosophus] ARIST. LAT., *Eth. Nic.* 1, 8, 1168b || 18-21 Averroes – debuistis] *non invenitur ibi, sed vide*: BOET. DE DAC., *De summo*, p. 369; ALBERT. M., *Super Ethica*, 1, 7, (p. 34); ALBERT. M., *Metaphysica*, 1, 2, 8, (p. 25); WHEATLEY, *De consolatione*, 2, 5, (p. 50, col. 1, l. 22); WHEATLEY, *De consolatione*, 4, 3, (p. 106, col. 2, l. 48) || 88/24-90/23 Hieronymus in Prologo – sufficiat] *cf. ANTON. FLOR., Summa* 3, 5, 1 (239 A-D) || 88/24-90/5 Hieronymus – commemorat] *cf. GUI. VORRIL., Sup. Sent.*, principium 1, ff. 2rb-2va || 24 Hieronymus in Prologo galeato] HIER., *Ep.*, 53 (p. 442, ll. 5-15)

voi avea grijă să ader la adevărul care este mai puternic. Dar, dacă cuiva i se va părea că mă îndepărtez pe undeva de la adevăr, retrag, anulez (ceea ce am spus) atunci ca și acum și acum ca și atunci și, supunându-mă pe mine însumi corecției și judecății, datorită unei iubiri mai sănătoase a adevărului, consider acel ceva ca nespus⁹.

Așadar, frații mei foarte dragi în Christos¹⁰, vreau să vă rog și să vă îndemn pe voi ca și pe mine însumi: haideți, preaiubiților, să îmbrățișăm studiul adevărului, să dăm greutate minții deoarece, așa cum o spune Gură de Aur, „orice om este o oaie când e lipsit de cunoașterea ziditorului și a celor divine”.

Ba chiar mai rău decât o oaie, mărturisește chiar și Aristotel în *Etica*, cartea a 7-a: „omul sălbatic”, spune, „este de sute de mii de ori mai rău decât orice bestie, deoarece faptele bestiei sunt rele de la natură, dar cele ale omului din răutate”¹¹.

Pe bună dreptate este considerat sălbatic omul care nu se îngrijește să cunoască cele divine, mai ales fiindcă omul este în primul rând intelectul său, (după cum) martor este Filosoful în *Metafizica*, cartea 1, la care și Averroes, Comentatorul, face aluzie spunând astfel¹²: „Vai de voi cei ce sunteți numărați în rândul bestiilor, deoarece ați abandonat acel lucru care este divin în voi, adică intelectul, și anume neglijând ceea ce ar fi trebuit să știți”.

Hai, așadar, frați preaiubiți, să ne placă nouă să imităm modelele bărbaților celor mai studioși din vechime. Căci, așa cum menționează Ieronim în *Prologul destinat apărării*¹³, Platon, deși era magistru faimos în Atena, datorită iubirii pentru studiu a urmărit științele literare